

poudarjati, da ni dovolj, ako smo mlado sadno drevesce pravilno vsadili, temveč da moramo z največjo pozornostjo bdeti nad njegovo rastjo, uničevati škodljivce, ki mu strežejo po življenju, pomagati mu v rasti z gnojenjem in pravilnim obrezovanjem. Le tedaj je pričakovati, da bo sadno drevo rodilo obilen in kakovosten sad, za katerega bo sadjerejec tudi še danes, kljub krizi, prejel lepih, znatnih denarcev.

Tudi v sadjarstvu bo potrebno določiti, v kolikor to še ni storjeno, najprimernejše vrste in od njih najbolj ustrezajoče različke. Odkloniti je treba že od vsega početka načelo, da mora vse uspevati, kar zasadiš. Še prav posebno velika naloga bo veljala zatiranju živalskih in rastlinskih škodljivcev. Danes je natanko ugotovljeno, da so pogosti vzrok popolnega neuspevanja sadnih vrst v mnogih krajih poleg neprikladnosti za krajevne in talne razmere nerazumevanje in brezbriznost sadjarjev za škodljivce. V veliki meri je temu krivo dejstvo, da je praktičen kmetovalec brez pomoči pred to šibo sadjereje. Zaščita pred sadnimi škodljivci je kmetijska panoga, ki je našim ljudem še vse premalo znana, čeravno je zadnje čase kot plod temeljitega dela številnih raziskovalcev dosegla na področju kmetijskega zdravilstva vsega upoštevanja vreden razmah.

Nadaljnja vprašanja, ki se jim mora mestna občina posvetiti, so: gojitev cvetlic s strani meščanov-kmetovalcev. To je izredno važna kmetijska panoga, katere uspešen razvoj je že v naprej zagotovljen. Še prav poseben poudarek gre tej panogi, ako vzamemo v poštev znaten uvoz iz inozemstva.

Slede vprašanja glede čebelarstva (na Barju), ribojstva, svinjereje, perutninarstva, reje ovc, koz in zajcev itd.

Vse to so vprašanja, ki spadajo v omenjeni kompleks kmetijskega problema Velike Ljubljane.

Pri vseh teh vprašanjih je potrebno strogo strokovno vodstvo. Napačni predlogi, znanstveno in praktično nemogoče odredbe, bi v toliki meri škodovala celokupnemu gospodarstvu in tudi sami zasebni koristi, da je nemogoče dopustiti v teh vprašanjih kakršne koli eksperimente, za katere posebno danes v resnici nimamo denarja.

Na žalost mi danes tudi v občem kmetijstvu vidimo mnogokje zle posledice, ki so jih povzročili nespretni eksperimenti. Te napake, ta površnost in nestrokovnost nas letno veljajo izredno visoke vsote.

Naše kmetijstvo pa na ta način tudi ne napreduje z onim tempom, s katerim bi ne samo moglo, temveč tudi napredovati moralo, ako želimo v resnici doseči v bližnji bodočnosti racionalizacijo in ozdravljenje vsega našega kmetijstva.

Vsa omenjena vprašanja so izredno važna za Ljubljano. Bila bi neodpušljiva napaka mestne občine, ako bi šla preko njih ter še nadalje prepuščala njihovo reševanje skoro brezplodni svobodni iniciativi.

Ker te iniciative v resnici niti ni, stopa neobhoden potrebni določb v tej stvari le še bolj v ospredje.

Vse navedeno ima namen, da v glavnih obrisih predoči pomembnost kmetijskega problema velike Ljubljane. Ureditev in rešitev teh vprašanj nestrno pričakujeta meščan-kmetovalec pa tudi meščan-konzument, kajti za enega ko za drugega je ta ureditev življenjskega pomena. Z inkorporacijo pa je to kmetijsko vprašanje Ljubljane le še vse bolj podčrtano.

Naj nam torej bližnja bodočnost dokaže, da je bila Ljubljana vedno prva, ki je krčila in orala ledino slehernemu napredku. To svojo tradicijo naj dokaže tudi v kmetijskem vprašanju. To njeno delo ji bo zgolj v dobro, kajti velikemu mestu je urejeno kmetijsko vprašanje v prvi vrsti v znatno korist, obenem pa tudi v ponos in sloves.

GROBNICA JANEZOV V JUDENBURGU

Čim dalje se oddaljujemo od svetovne vojne, tem dražji je vsem, ki smo jo preživeli, spomin na one tovariše, ki jih je raztrgala granata ali ugonobil glad. Kult žrtev svetovne vojne je v vseh državah, ki so izgubile svoje sinove, izpričan z grobnicami in skupinskimi spominki. Tudi pri nas menda ni fare, ki se ne bi bila oddolžila pokojnim vsaj s skromno ploščo, v katero so vrezana imena onih, ki so padli in umrli v letih groze. A vendar se zdi pieteta pri nas nekam zadrževana. Zakaj le! Kogar so s silo gnali v klavnico, je prav tako vreden sočutja, kakor zasluži čast oni, ki se je boril za svobodo domovine. Kjerkoli je grob slovenskega vojaka, na katerikoli fronti trohnijo kosti sinov našega rodu, — vsepovsod jih mora objemati naša pobožna misel, z njimi nas morajo preko smrti vezati čustva krvnega bratstva.

Pravo vojno tovarstvo premosti nekdanja nasprotstva. Vzvišeno daleč nad kovarstvom majhnih samosilnikov, ki bi radi razpihovali še ne pogaslo žerjavico, išče moško desnico v spravo nad grobovi mrtvih tovarišev, v skupni

želji in prizadevanju, da bi bila bodoča pokolenja obvarovana pred tistim, kar je človeštvo pretrpelo v največji vojni vihri. V taki pravični sodbi moramo biti hvaležni mestu Judenburgu, ki je na svojem pokopališču zgradilo lepo, umetniško opremljeno grobnico in v njej zbralo kosti onih vojakov, ki so v vojnih letih pomrli v onodni garniziji.

Nikjer se niso slovenski mobiliziranci med vojno tako udomačili, kakor Janezi v Judenburgu. Majhno, po svoji legi kakor po čudi svojega prebivalstva prijazno, prikupno mesto, ki živi največ od industrije, nekaj od tujkega prometa, je bilo s kadrom sedemnajstega polka usodno povezano za vse tegobe vojnega časa od leta 1915. do znane upora v maju 1918., po katerem je bil kader Janezov kazensko premeščen iz Judenburga v Tolmezzo. Rek stare kmečke filozofije, da gre ljubezen skozi želodec, je bil v veliki meri odločilen tudi za simpatije Judenburžanov do slovenskega vojaštva. Janezi so v Judenburgu obilno potrošili, da je tako bil mestecu nadomeščen izpadek do-

Pogled na novi Judenburg

hodkov mirne dobe in da je bilo gotovo še dosti presežka. A vesela družabnost, često tudi objestnost, ki je zaradi vojne mejila na obup, je ustvarila splošno prijateljstvo med meščani in Janezi, prijateljstvo, ki se je ohranilo daleč preko punta, preko prevrata, celo tudi preko novih meja in nad vsemi političnimi razmerji države nasproti državi. Kapelica, ki so jo letos zgradili Judenburžani na pobudo zborničnega svetnika Franca Schenka, je spomenik temu prijateljstvu. Prav gotovo so se s trpkim nasmehom spomnili judenburških let vsi nekdanji Janezi, ko so prebrali v listih povabilo, da se 10. novembra udeležijo blagoslovitvene svečanosti.

Iz Ljubljane sta v soboto 9. novembra popoldne odpele dva udobna Gorečanova avtobusa kranjske udeležence, istočasno so krenili iz Celja in Maribora tudi štajerci, posvedočiti, da je počastitev spomina pokojnih Janezov skupna slovenska stvar. Čez koroško zemljo, ki je

tonila v mrak in v svetlo mesečno noč, je vedla pot slovenske izletnike.

Bila je že pozna ura, ko jih je sprejel v svojo sredo Judenburg, ves okrašen z zastavami. Pri hotelu »Post« je bil gostom pripravljen družabni večer. Nad sto vedro razporejenih Slovencev se je pomešalo med judenburške meščane v dolgi dvorani, ki je bila okrašena z zelenjem, raznimi amblemi ter z avstrijsko in jugoslovansko zastavo. Mestni poveljnik major Fruhwirt je s člani pripravljalnega odbora sprejemal goste. Seveda je bilo v naprej tudi dobro poskrbljeno za razmestitev po hotelih.

Ko so bili vsi gostje zbrani v dvorani, je izpregovoril toplo dobrodošlico odvetnik dr. Jakob Haidacher, župan judenburški. Prosil je došle, naj po vrnitvi v domovino tolmačijo, kako srčno rad sprejema Judenburg goste, še posebno one, na katere jih veže prijateljstvo iz vojnih časov. Zahvalil se je za pozdrav župnik Hafner iz Starega trga v imenu Jugoslovancev, ki vedo ceniti plemeniti kult naših rojakov, pokopanih v tuji zemlji. Ves večer je pridno igrala godba graškega lovskega polka. Judenburški pevci so izvrstno zapeli nekatere pesmi. Najbolj pa so dvignili razpoloženje naši možje in fantje, ki so ubrano zapeli več slovenskih pesmi. In najsi so izpričevali svojo narodno zavednost s pesmijo »Od Urala do Triglava« ali z mehko liriko preprostih vojaških pesmic (»Leži, leži ravno polje...«, »Polje, kdo bo tebe ljubil...«) — za vse so želi iskreno, naravnost hrupno in navdušeno odobravanje domačinov. Bil je zares tako topel sprejem, da je le bedasto ali zlohотно pero moglo vreči v javnost trditve, kakor da bi bili Judenburžani izrabili navzočnost Slovencev in s skupnega sestanka odposlali brzojavko Otonu Habsburgu. Niti na družabnem večeru, ne naslednji dan pri svečanosti in ne potem pri skupnem kosilu ni bilo storjenega prav ničesar, kar bi bilo kakorkoli moglo prizadeti patriotizem gostov iz Jugoslavije. Če je brzojavko odposlal avstrijski Kameradschaftsbund povsem zase, je to seveda povsem njegova stvar.

Žalne svečanosti na judenburškem pokopališču

V sončnem nedeljskem jutru je oživel mesto. Na staroslavnem glavnem trgu, kjer stoji 72 m visoki mestni stolp, prava varstvena znamka Judenburga, so se okrog velike tribune zbirali in razporejali oddelki bivših bojevnikov, šolska mladina, meščani in deželani. Z godbo je prikorakala častna četa šestega polka alpskih lovcev, ki je zdaj v garniziji v Judenburgu. Gostje iz Jugoslavije so se bili udeležili jutranjega opravila v župni cerkvi, kjer je daroval mašo župnik Hafner, prof. Janko Ravnik pa orglal slovenske mašne pesmi; ob zbiranju k svečanosti je bilo Slovencem odkazano častno mesto na desni strani tribune. Množica, ki se je zgrinjala daleč naokrog po trgu, je očitovale, kako skrbno je bil pripravljen ta praznik in s kakšnim zanimanjem ga je pričakovalo prebivalstvo daleč naokrog. Strelj iz topičev, ki so grmeli s Kalvarije nad mestom, so ob poldesetih oznanili pričetek slovesnosti. Pripeljala se je zastopnik deželnega glavarja, deželni svetnik Krenn. Župan dr. Haidacher je njemu in vsem zbranim izrekel toplo dobrodošlico. Zlasti je pozdravil goste in predstavnike iz Jugoslavije. Banski načelnik dr. Vončina je zastopal bana dr. Natlačena, podžupan prof. Evgen Jarc mestno občino ljubljansko, podžupan Franjo Žebot mestno občino mariborsko, magistratni ravnatelj Ivan Šubic mesto Celje, dočim je bil župnik Hafner odposlanec ljubljanskega škofa. Tudi z avstrijske strani so bila zastopana cerkvena in prosvetna oblastva z velikim številom uglednih mož. Ko se je družba predstavnikov med seboj seznanila, je že zadonela koračnica vojaške godbe in z Dolfussovega trga se je razvil proti pokopališču dolg sprevod, ki ga je vso pot spremljal gost špalir meščanov in okoličanov v značilnih štajerskih narodnih nošah.

Na mestnem pokopališču, ki s številnimi lepimi spomeniki in skrbno urejenimi grobovi nemo govori o izredno globokem češčenju pokojnih, so reditelji vzorno skrbeli za red, da ni pritisk množice povzročil razdejanja in škode. Predstavniki so posedli pred salezijsko kapelo, delegacija iz Jugoslavije pa se je blizu tam zgrnila v gosti skupini pred novo spominsko kapelo. V salezijanski kapeli je divizijski župnik dr. Maurer, ki je bil zastopnik graškega nadškofa, čital tiho mašo ob asistenci dekana Zollnerja in župnika Hafnerja. Vojaška godba je pod vodstvom kapelnika Pilza odlično igrala Schubertovo nemško mašo. Zdaj pa zdaj je rezko zagrmela salva častne čete.

Takoj po maši se je zgostila množica pred spominsko kapelo, ki sta jo ob vhodu stražila dva mlada vojščaka v polni bojni opremi. Divizijski župnik dr. Maurer je z asistenco blagoslovil kapelo. Lepo ubrano je ob tem zaplavala čez pokopališče žalostinka »Blagor mu«, ki so jo naši možje in fantje zapeli pod vodstvom prof. Janka Ravnika. Ne samo rojakov, — vso množico je prevzela turobna nagrobница. Čez marsikatero lice je potekla solza, ki je veljala stoterim, tisočerim tovarišem, trohnečim v grobovih na tujem in bog ve kod na poljanah in med skalovjem, kjer je nekoč besnela fronta.

Po blagoslovitvi je stopil h govorniškemu pultu zbornični svetnik Franc Schenk. To je ugleden, podjeten pekovski mojster, tip ljubeznivega judenburškega meščana. Ves njegov preprosti, a tolikanj iskreni nagovor, njegov opis, kako je nastala spominska kapela, njegova zahvala

Spominska kapela na judenburškem pokopališču

vsem, ki so kaj darovali zanjo, posebno tudi prebivalstvu dravske banovine, ki je poslalo lepo vsoto, — ves nastop moža, ki je pošteno in dobrohotno skrbel za zgraditev spominske kapelice slovenskim vojakom, se je močno prikupil gostom iz Jugoslavije. — Župnik dr. Maurer je z mogočno povzdignjenim glasom obljubljal zvestobo pokojnim. Nato je župnik Hafner izpregovoril nekaj lepih besed v sladki materinščini, slednjič je nemško poudaril pred vso množico: Sreča narodov ni v vojni, temveč v miru, v svobodi, v delu in ljubezni. Preko grobov, ki so že dvajset let zaprti, si segamo v roke. Prinesli smo na skupni grob mrtvih bratov prgišča domače zemlje iz raznih krajev domovine, zbrane v kameniti žari, v katero je vrezano posvetilo naše ljubezni. Mestna občina judenburška naj blagovoli varovati to kapelico miru, saj je tudi to korak k boljšemu sosedstvu in prijateljstvu. — Ko je še izpregovoril polkovnik Kantz, eden izmed najstarejših častnikov bivšega sedemnajstega polka, je povzel besedo deželni svetnik Krenn. V imenu deželnega glavarja se je zahvalil gostom iz Jugoslavije za dar in obisk in je pozelel: Preko meja domovine si sezimo v roke v skupnem prizadevanju, da se na zemljo vrne sreča.

Medtem ko je vojaška godba igrala v spomin mrtvim tovarišem, so se pred kapelo razvrstili odposlanci in predstavniki, da položijo vence na skupni grob. Slovenska delegacija je položila več vencev in šopkov, trajno

pa bo ostal kapelici v okras srebrni lovorjev venec, v katerega je po naročilu mestne občine ljubljanske vrezal judenburški zlatar Menzinger posvetilo Otona Župančiča:

Nepozabljenim
bratom ljubljenim,
ki v tujini spe —
v večno svet spomin
njih tovariši.

slovenski moške in fantje prinesli iz domovine mrtvim tovarišem v nekdanji garniziji.

Še je izpregovoril župan dr. Haidacher. Zagotovil je, da prevzame mestna občina kapelo v svoje varstvo. Svečanost na pokopališču je tako bila zaključena. A Slovenci so še postali tam, da si natančneje ogledajo kapelo, ki je res lepo delo, v čast mestu, v zadoščenje žrtvam svetovne vojne. V varstvu dveh mogočnih dreves stoji, pre-

Notranjost kapelice
v Judenburgu

Mariborska mestna občina je položila velik lovorjev venec z jugoslovensko trobojko. Presenetljivo veliko je bilo število ostalih vencev, spletenih največ iz smrečja in planinskega cvetja, z belo-zelenimi in belo-rdečimi trakovi. Ne samo predstavnštva in bojovniška združenja, tudi zala mladenka v narodni noši je v imenu judenburške mladine položila krasen splet domačega cvetja, kakor za poroštvo, da bo rod za rodom varoval kapelico. In spet se je oglasila mila slovenska pesem, pesem o vigredi. Bila je najlepši in najotožnejši pozdrav, ki so ga mogli

prosta je po zunanji arhitekturi, notranjost pa krasi velika freska mojstra Seppa Thome: sredi pomladi življenja, ki jo oznanja skromna trobentica, se je smrtno zadet zgrudil Janez vznak in oblila ga je svetloba z neba. Preprosta monumentalnost, globoko zamišljena kompozicija, pretresljivo prepričevalen izraz — tako učinkuje umetnina na vsakega, ki stopi v tiho kapelo. V beli mramor ob oltarni mizi so vrezana imena pokojnih vojakov, med njimi je 86 Slovencev. Na mramornih tleh stoji sredi kapele težka Kunovarjeva žara s slovensko prstjo, opasana z napisom:

Prsti slovenske vam pošilja domovina,
da bode v grobu lažja vam tujina.

Le streljaj je od pokopališča do stečišča obeh glavnih judenburških ulic v gornjem delu mesta, blizu tam, kjer je nekoč stalo vojaško taborišče. Visoka piramida, nad katero je orel razprostrl peroti, stoji v spomin padlim Judenburžanom. Po svečanosti na grobovih so se gostje iz Jugoslavije v družbi predstavnikov podali tjakaj. Položili so velik venec in pevci so zapeli: »Človek, glej dognanje svoje...« Spet so doneli streli topičev. Med koračnico vojaške godbe je defilirala mimo predstavnikov in gostov častna četa, za njo oddelki bojovniških združenj, gasilcev in mladine. Močno učinkovito je bila s to parado točno opoldne zaključena vsa prireditev.

Uro nato se je zbrala številna družba v dvorani hotela »Post« k skupnemu kosilu. Župan dr. Haidacher je v lepi zdravici poudaril odkritosrčno veselje, da se je svidenje po dolgi letih obneslo s tako pietetno prireditvijo, in je znova pozelel, da bi Slovenci ohranili mestu Judenburgu trajno prijateljstvo. Banski načelnik dr. Vončina se je v imenu dravske banovine zahvalil Judenburgu za gostoljubni sprejem in je zatrdil, da prebivalstvo dravske banovine nikoli ne bo pozabilo simpatij, ki jih je mesto Judenburg v vojni in poslej izkazalo slovenskim pripadnikom nekdanjega sedemnajstega polka. Zbornični svetnik

Schenk se je ponovno zahvalil tisku, meščanom in Slovencem za podporo. Ljubljanski podžupan prof. Evgen Jarc je zadovoljno poudaril, kako je po vojni napredoval tudi Judenburg, koliko lepše je danes njegovo lice. Pozorno in z odobravanjem so Judenburžani sprejeli njegovo povabilo, da prihodnje leto vrnejo obisk Ljubljani, da se udeležijo blagoslovitve velike vojaške grobnice, ki jo namerava Ljubljana zgraditi po načrtu mojstra Plečnika, obenem pa bodo izkoristili priliko, da si ogledajo gospodarsko in kulturno manifestacijo slovečega ljubljanskega velesejma. — Še je bilo izrečenih več napitnic, zunaj na trgu je medtem priredila vojaška godba koncert. In že se je približala ločitev. Večji del slovenskih izletnikov se je odpeljal že popoldne, drugi pa so še ostali do naslednjega jutra, da vedrega lica obudijo spomine po judenburških ulicah, med znanci, ali na kratkem izletu v mično okolico, k nekdanjim vežbališčem ali celo v uro oddaljeni Fohnsdorf, kjer prebiva okrog 200 slovenskih rudarskih družin.

Dan, preživljen v Judenburgu, je bil res vreden, da ostane trajno v spominu tistih, ki so svečanosti prisostvovali. Manifestiral je, kako lahko tudi skromno mesto s plemenito gesto osvoji srca tisočev daleč čez mejo. Čitamo v judenburškem tedniku, kako živahno so se vneli Judenburžani za povabilo, da prihodnje leto prihitijo z avtobusi na izlet v Ljubljano. Dobrodošli bodo v naši sredi!

NAŠA KRONIKA

PIŠE BORIS WIDER

SEPTEMBER 1923

6. 101 strel z Gradu je naznanil veselo novico, da se nam je rodil prestolonaslednik. Ljubljanci so se tega dejstva močno razveselili. V proslavo tega dogodka se je zvečer formiral spreved občinstva, ki je krenil z vojaško godbo in v soju plamenic po mestnih ulicah.

7. Današnji dan je z ozirom na veseli dogodek v kraljevski družini proglašen za državni praznik. V stolnici, pravoslavni kapeli in v evangeljski cerkvi je bila darovana slovesna služba božja.

13. V Pišecah pri Brežicah, v svojem rojstnem kraju, je umrl profesor Maks Pleteršnik, posebno znan po Wolfovem slovensko-nemškem slovarju, ki ga je pripravljaj celih 9 let. Za njegove velike književne zasluge ga je imenoval občinski svet ljubljanski za častnega meščana ljubljanskega.

18. Italijanska vojska je okupirala Reko, ne da bi bila pogajanja med našo državo in Italijo že končana.

23. V dvorani Kazine se je vršil ob veliki udeležbi slovenskih žen ustanovni občni zbor »Feministične alianse kraljevine SHS«. Ta aliansa ima nalogo, da dobe žene v javnem in zasebnem življenju tiste pravice, ki jih po svojem delu in sposobnostih zaslužijo, predvsem splošno volilno pravico.

OKTOBER 1923

10. Ob tretji obletnici nesrečnega koroškega plebiscita je priredilo društvo »Gospodsvetski Zvon« predavanje o Koroški. Velika dvorana hotela »Uniona« je bila nabito polna.

11. Na seji občinskega sveta je podal župan točno poročilo o višini dolgov mestne občine, ki znašajo Din 22,652.868'13. Temu poročilu so sledile nekatere interpelacije, nakar je bila seja zaključena.

12. Nadaljevanje seje občinskega sveta, na kateri je bilo sklenjeno: da se sprejme resolucija proti omejitvi mestne avtonomije, ki jo namerava vlada, in protestna resolucija zaradi nameravane ukinitve medicinske in teološke fakultete v Ljubljani; da sprejme mestna občina v svoje varstvo Resslerjev grob in spomenik; da odstopi mestna občina primeren prostor na pokopališču pri Sv. Križu za skupen grob Cankarja, Ketteja in Murna, ki ga bo oskrbovala gdčna. Rohrmannova, po njeni smrti pa mestna občina; da se odkloni prošnja telovadnega društva Sokola I. za podaljšanje roka za zgradbo telovadnice na Taboru.

16. Pri nadaljevanju občinske seje je bilo sklenjeno: da poda občina resolucijo, v kateri zahteva, da ostane ravnateljstvo podržavljene Južne železnice v Ljubljani ter da prizna in pusti država njenim uslužben-